

TILL STOCKHOLMS STOLMAKAREÄMBETES HISTORIA

1664—1846.

Av

ARVID BECKSTRÖM.

Hur ofta förbigås ej trotjänarna i denna ytliga och otacksamma värld! Bland möbler förtjänar väl knappast några i så hög grad som våra sitt- och liggmöbler hederstiteln »trotjänare». Stolen, soffan och sängen i vårt land ha såsom typer förvånande litet studerats. Då fråga varit om »möbler» i konsthandeln eller konstsamlingar, har det så gott som undantagslöst gällt praktmöbler (byråar, sekretärer, skåp o. dyl.) med mer eller mindre dyrbara inläggningar och beslag.

Det är ganska betecknande, att våra auktionskataloger först på de allra senaste åren givit uppgifter också om signerade stolar — för att nu här hålla oss endast till denna möbelart. I »Konstsamlingarna å de svenska kungliga slotten» (1897—1900) finns ej heller en enda stol medtagen. Och ändå är ej tänkbart annat än att åtskilliga signerade stolar under årens lopp passerat auktionshusen, och att dylika också finnas i representativa svenska samlingar.

Naturligtvis ha i skilda sammanhang stolar och stolmakare vidrörts, t. ex. i J. Böttigers Haupt-monografi 1901, i G. Upmarks uppsats: »Om rokokomöbler och deras datering» (Fataburen 1910) och i sistnämnde förf:s bok »Möbler i Nordiska Museet», 1912, men någon speciell utredning rörande svenska stolar och tillverkningen av dylika har, mig veterligen, ej tryckts hos oss — utöver vad

C. Lagerberg meddelade i sina »Stolstudier i Göteborgs Museum» (i nämnda museums årstryck 1909).

Föreliggande studie, påbörjad endast för att utforska betydelsen av några stolsignaturer i Nordiska Museets högre-ståndsavdelning, har därför tagit till huvudsyfte att något belysa Stockholms stolmakare och deras verksamhet till och med 1846. Ämbetets protokollsböcker synas vara försvunna, och jag har varit nödgad att försöka till en bild, så gott sig göra låtit, foga ihop en del mer eller mindre magra arkivnotiser.

Vid vilken tid stolmakare började uppträda i Stockholm såsom självständiga yrkesmän, tyckes ej numera kunna påvisas.¹ Kanske de tidigast hörde under snickarna, vilkas skrå blev faställt 1578 (Klemming, Skråordningar, 1856), och först i samband med 1621—22 års försök till organisation av det svenska skråväsendet fingo någon självständigare ställning.

Den 28 sept. 1652 utfärdade emellertid drottning Kristina öppet brev »för Jahan Goha ath få bruka Stolmakerij Embetet här i Staden», görande däri »witherligit ath såsom wij förnimme deth briefwijsare Jean Goha, skall tillbotes [= till botten?] hafwa lärdt stoolmakerij konsten, så ath han weet allehanda slags stolar ath förfärdiga och tillverka, alså medan han är sinnad, sigh här huusligen nedsettia, samme handtwerk idka och fortsethia; hwarföre hafwa wij pröfwandes sådant wara her nyttigt och nödigt, af gunst och nåde uppå hans underdånige ahnsökiande undt och efterlåtitt, eftersom wij her med och i detta vårt öpne brefs kraft, unne och efterlåte honom Goha, förbe:de Stoolmakare Embete här i staden oturberadt och obehindradt för ens och annans intrång ath idka och drifva jemwell och wara frij och exempt för borgerlig tunga och beswär. Hwarefter wår öfwer- och underståthållare sampt borgmestare och rådth sig hafwa ath efterretta» (riksregistraturet).

Denne »Jean Gohart stolmacker» — så skrev han sig själv — är således Stockholms förste hittills kände privilegierade stolmakare (med »stolmakare embetet» menades väl: stolmakareyrket).

¹ Kalmar hade stolmakare under hela 1400-talet. I Uppsala funnos stolmakare 1453 (A. Strindberg, Svenska folket, 1882, I:211).

Något om hans verksamhet känner jag ej förrän 1663. Den 29 sept. detta år undertecknades nämligen, i närvaro av Daniel Bertelsson och Lars Håkanson, följande kontrakt mellan Jean Gohart och Johan Gunnarsson:

»Gör iagh Johan Gundmundsson ifrån Mooseboo och Harkshult socken uthi Össboo häredh wijtterligen, at iagh begiffwer migh i Lähran, till lära stoolmakare konsten hoos Ereborn vällberömligh och kånstkunnigh Mäster Jaen Goa Stoolmakare, boendes å Norre malm, på sådane conditioner och wilkor som fölier nembligen, för lärs dräng i trij åhrs tijdh uthi all som största lydna, fljttig stadigheet och trogen upsigt såsom en åhrligh Lähre-dräng ångnar och bör, der emott läffwar min Mestare att giffwa migh min nötorfftige maat och driek med sampt 40 dr kopp. mt åhrligen till mitt uppehelle uthi kläder och skoor etc: Mer föröbligerar och beplijektar iagh migh att tiena, sedan som desse trij åfwanbemelte åhren åhre forlupne ett åhrs för Gesell, för än iagh wijll begera mitt lärobreff, hvaremot loffwar min mestare att giffwa migh församma åhret min maat och driek såsom een Gesäll, deth(?) ottatijo dahler Koppar:mt brede wijdh ett rådeligit lärebreff. Nu till beslut och förord att der iagh icke håller alt det som förskrifwit står och åhr ifrån honom wijkachtigh, då skall min mästar haffwa macht att straffa migh effter min förtiente lön och ofwan uppå detta mit åhrliga uppsätt haffwer min mestare migh sin skriftelige revers och försäkringh öfwerdragit, att lära migh heel rijchtigt stoolmakare konsten, så att iagh kan medh tijden wara capabel och dermedh i tryggheet des wärk fullkombligen uthrätta.»

Och den 19 juli 1664 undertecknade Gohart och Olof Oloffsson Höök följande handling:

»Alldenstund iagh underskreffwen till bottens Stolemakerij Embetet uthlärdt haffwer, så att iagh wett allehanda slagz stolar att göra och förfärdiga, hwar om iagh uthi min Mestars Mester Gunmun Rödingz närvaro (som herinnanlandz åhr stadder) in för hennes Kongl. Maj:it Drottningh Christina och Sweriges Rijkes Cantzlerer Sahl: och nu mehra höghberömmeligh i åminnelse Hr Åke Axelsson Oxenstierna mitt Mesterstykke presenterat haffwer, pröfwes der uppå Cappabell och färdigh wara som mitt wällfångne Kongl. privilegium aff den 28 Septembris A:o 1652 det wydere Contesterer och betygat, thy haffwer iagh för ens och annans öfwerlopp och twång, om stolars förfärdigande migh till hielp och Embetes fort sättiandes i läran antagit, Ehrligh och förständig Oluff Oluffson, then ther Snickare handtwärk annorstädes tillförende lärt hafwer, på condition och wilkor som her under specificerat ståår, oppå sin egen kost och huss styckeltals stolar för arbeta att bekomma derföre. Nembl.

För 1 st. Sanngestol	Dr 6 kopparmynt
» 1 st. Barnstool	4—5—6 dr
» 1 st. gemen armstoll medh räta armar	1 dr 8 öre
» 1 st. Krock armstool	1 » 16 »
» 1 st. örn stoll	2 » 16 »
» 1 st. gemen stool	1 » — »

Oppå trij åhrs tijdh hoss migh att utlärå som alleredho ett och halfft åhr arbetat och hooss migh lerdt haffwer och ræsten aff återstående 1 $\frac{1}{2}$ åhr sigh belöper som för detta, Erligen, hörsamlingen, troligen, fljittligen och tijdeligen uthi sin tjenst emot migh förhålla som en Embets Persohn och tijdz förspråkere i läran ägnar och böör och wäll anstår, som han dett inför hwar ärligh man och migh såsom sin Mestare trygeligen kan till swars stånda det hans revers honom wydare tillbinder och förhåller.

Så på det han så mycket säkrare för ens och annans intrångh, åthall och klander, desto better sitt arbete måge kunna förretta skall iagh honom under mitt hängng och försvar haffwa så och för borgerligh beswer och tunga befrija, in till dess iagh kan ehrhålla ett gille och skråå öfwer bem:te Stoolmakare Embete, medh tjenst och respective wänl: begäran att denne Oluff Oluffsson tillåtes uthi Embetes Collegij protocoll Jempte flere Intäcknas och skrifwas.»¹

Samma julidag undertecknade Gohart följande handling:

»Effter Hen: Kongl. Maj:ts Drottning Christinæ Allernådigste gifne Privilegium daterat d. 28 sept: 1652 haffwer jagh på dhet högste och fljigtste fortsatt här j den kongl. residentz stadhen Stockholm konstrike embete och på dhet sådant må än widare aff migh uthrättas och fullkomligen idkats dherföre haffwer jagh antagit en swarfware, Johan Danielson be:dt, som sitt handtwerk här i stadhen hoos en Mestare och sedan hoos migh lärdt på mitt maneer flammirt och gewundt, dherföre blifwer han en M:r medh migh, effter han och sigh hafwer verobligerat att wilia dher widh fullkomligen holla och icke i någon motto tråda der ifrån eller göra något annat swarfwerijarbete uthan allena Stohlar och annat som till vårt ämbete tienar, på dhet att dhe andre aff Swarfwerij ämbetet icke må honom i någon motto bry eller wara till hinders på dhet Cronones arbete och herrarnas måge destefortare gåå och emedan i mitt wällfångne prævillegium förmähles, det iagh må wara frij för all borgerligh tunga och beswär, lijekwäll hafwer iagh sådant intet skött uthan åhrligen åhrs min skatt och skull rijchtigt betalt, derföre skall iagh och bemelde Johan Danielsson hålla frij [för] all borgerligh tunga så lenge och in till des jagh kan åhrhålla skråå öfwer bemelte Stoolmakare ämbete.

Elijest håller iagh och Johan Danielsson frij för alle andres åthal och intrångh både i en och annan motto, wällförståndes uthi detta vårt handt wärk och nu ingångne Contract, och den honom i någon måtto sedan hafwer att tilltalla, han gånge till migh och icke honom alldenstundh iagh honom fullkombligen loffwat och tillsagt haffwer att hålla honom i den motto skadelööss, der emot skall han wara förplichtat att swarfwa så många stollar, som iagh tillijka medh mine andre Ämbetz bröder behöfwer och nödige åhre.

Effter wij till inge andre swarfware derom lijtta uthan till Johan Danielsson alena, som åhr wår Embetz Swarfware, sedan beställa wij honom för hwar stoll, som wij bäst komma öfwereens, till yttermehra wijssso åhr

¹ De två ovanstående handlingarna, liksom den följande, återgivas här just ur nämnda Ämbetskollegii protokoll.

detta medh egen hand underskrifwit och signete bekräftat såsom och understienstligen bedes att det Lofl. Ämbets Collegium wille detta contract protocollera i så måtto Johan Danielsson blifwer inskrifwen för en Embetz Swarfware uthi Stoolmakare Ämbetet.»

Ämbetet hade härmed visserligen fått sin svarvare, men saknade ännu »skrå och gille», d. v. s. stadgar och mästarreförening.

Emellertid inlämnade Gohart »medh samptl. Geseller och läredrängar aff Stoolmaker embetet här i Stockholm» redan d. 26 nov samma år 1664 till magistraten ett förslag till »skrå och gille» i 16 punkter. Angående en av punkterna bad Gohart att få särskilt med magistraten »disputera». Gesällerna och läredrängarna hade nämligen gjort följande reservation: »Undertäcknadhe Undergå alle desse punctier men den 11 punct» (= punkt 13 nedan) »förstås således nembl om dem som gå till mestarens disk och duuk och arbeta för Weklöön. Larss Persson Lemone. Jahan Danielsson. Gustaff Lemon. Oloff Oloffsson Höök. Jean Gunmunson. Peder Pederson. Jöran Larson.»

Diskussionen måtte ej kommit att röra sig om blott denna punkt, ty den 4 jan. 1665 inlämnar Gohart i eget namn ett åtskilligt utförligare skrå-förslag i 27 punkter. Jag anser »denna lilla ordningh» vara av tillräckligt stort skråhistoriskt intresse för att här i sin helhet återgivas. Punkterna 2, 17—24 samt 27 voro 1665 helt nya; punkterna 4 och 5 var 1664 en enda punkt. Inom klammer har satts det eller de ord, som i 1664 års förslag stod i det här närmast före klammern kursiverades ställe, eller, om kursivering ej förekommer, det som 1664 var skrivet, men 1665 struket.

»Alldenstundh intet Handtwerc och [eller] Manufactur kan florera, trijfwas och fortsättias uthan godh skick och ordningh, och Stolemakare Handtverket her i Stockholm icke till det taal ännu är kommit, att det her till dagz een Wiss Skrå och Gille hafuer kunnat winna, undantagandes att det sigh widh Kongl. M:tz gifne privilegium erhåller, hwilket ähr Daterat den 28 Septemb. 1652; Alltså ähr iagh tillika medh mine Geseller och läredrängar effter dess innehålld full sinnede vårt handtwerc kie att fortsättia medh underdånigh böön och begieran till dhen högtährade Magistraten om hiellp och Adsistence, att oss kunde unnas och efterlåtas denna efterfölliande lilla ordningh, oss samptelige der effter att regulera och förhålla, så att den eena medh den andra destobättre uthj samdrechtigheet och Enigheet må kunna förlijkas, emoot allehanda nödh och tillfall, som her effter förekomma kunde, upå det wij medh tijden dess lättare kunde bekomma Skrå

och Gille, Till dess säkerheet hafue wij oss emellan denna lilla ordningh låtit fatta, hwar uthinnan wij wår angelegne Nödhtorfft tillkienna gifua, beståendes uthj effterfulliande kortta Punchter. Nembl.

1.

Hafuer Mestare tillijka medh hans Gesseller och *Arbetes* [Läre-]drängiar, som styckewijs hoos honom Arbetha sin emellan sålunda godwilleligen samtyckt, att Mestaren för hwar Månadh uthj lådhan skall gifwa 6 dr kåpper mynt och dhe Andre hwar för sigh 8 öre kåpper mynt, hwilcke penningar widh Månadens ände skole inläggias och der till förskaffass een Wiss lådha, hwilken hoos Mesteren skall ståå, och han een Nyckel dertill, sampt hans Lådhe Gessell den andra hafua. Och desse penningar till den ände Ehrleggias, uppå det, ner Gudh någon af dem medh siukdomb eller annan olägenheet heemsöker, dhe då måtte dherutaff uthj sin nödh behiellpas, Såssom och om dher uthj något kan besparas och förkoffras, att ener handwercket så starckt blifwer, att Skråå och Gille kan ehrhållas, det då der medh må kunna be [fort-]hiellpas.

2.

Uthlärde som sigh nedsatt hafua skola hwar Månadsdagh den 40 penningen af sin förtienst i lådhan gifwa, sammaledes Mesteren siellff. Item oc så alle geseller och lärodrängar som i Werckstaden åth sin Mestere stycketals arbete wecke löön och penningar bekomma skolle och hwar för sigh affläggia i lådan den 40 penningen hwar lögerdagh af det dee förtient hafua. Hwilka penningar Colligeras skola till dem, och Under samme Embete medh någon siukdomb blifwer belastat till dens skiötningh och Uppehälle. försnillar någon eller medh innehållndningh af den 40 penningen, och der medh blifwer beträdd, den samme skall plichta hwar 10 penningh aff sin förtienst, treskas han der widh då skall han anklagas för Borgmestere och Råd, eller den H. Magistraten oss till förman beordra täckes.

3.

Hafua thee alle tillhoopa eenhelleligen samtyckt een fattigh bössa att ener någon af dem som uthj Werckstaden arbetha, sin emellan kijfwa, och träta, ordkastas och bruka Eder och bannor, och der igenom Gudz förtörnelse [sampt annan förargelse] förordsaka, då skall hwar och een effter sin brott uthj fattigh bössan gifua, Elliest och om Mesteren sitt folck medh hånliche ordh och bannande uthan ordsak öfwerfaller, skall han wara förplichtat der emoot dubbelt att bötha.

4.

Samtyckia och alla i synnerheet, att wara sin Mestare hörige och lydige medh all som störste flijt och trooheet hans Arbete, riktigt uthan falskheet att giöra, och ingalunda hans Arbethe försumma eller fördrista sigh att förwägra det han på handtwerckz wägnar dem föresätter mycket mindre att sättia sigh upp emoot sin Mestare eller Mesterinna, dem baktala i drycken-

skap eller elliest på deres egne eller Mestarens ärende, eij heller med håniske ordh, eller emoot taga då mestern för deras brutt dem will tilltala eller skiäligen aga; bryter någon her emoot skall hwar gångh han det gör böta 3 dlr i lådan och 24 öhre till de fattige och i öfrigt wara lagh och rätt Underkastat och der effter plichta såsom brutet ähr till. (1664 följde efter »Mesterinna» endast orden: »widh böte hwar gångh 1 dlr i lådan och 2 dlr till dhe fattiga».)

5.

Mesteren obligerer sigh hwar lögerdagz affton hwad dhe om weckan hafua förtient, ricktigt effter för detta giorde Accord (de 5 sista orden tillagda 1665) bethala, och så frampt han det eij gör böthe 3 dlr till lådan och 1 dlr i fattigh byssan, och betale så hwar och een sin lööhn innan 14 dagar, så frampt han det innan Månadens ännde eij effterkommer böte då dubbelt.

6..

Hwar och een förplichter sigh att öfvergifua det arbethe som minst på fordras, och begynna att arbetha det som hastigast ähr om, upå det att det goda folcket som sådant hafua beställt, må kunna det i rättan tijdh färdigt bekomma, der emoot Mesteren obligerer sigh att gifua dem een biligh drickes peningh, uthan dheres löön, upå det eller till den ände (de 4 sista orden tillagda 1665) att arbetet måtte *fortsättias* [gå fort] och ingalunda studtza.

7.

Warder någon befunnen medh otroheet uthj någon mätto, må honom först och andre gången förlåtas, om det icke ähr allt för grofft, tredie gången *förneekes* [förwisses] Embetet lageligen, medh den högtährade Magistratens minne och Wettskap.

8.

Hwar och een skall wara plichtigh att swara för det arbetet han under händer hafwer, ähr der uthinnan någon flärdh, så att han det hafuer förbytt och skyller uppå någon annan, den [och] dermedh blifuer beslagen, *upskylle* [opfylle] Mesteren skadhan. Såsom och hwar och een swarar till de Wercktygh han under händer hafuer, och om något bortkommer, bethale den som det Under Arbetet i händer haft hafwer och lefuererat ähr. (1664 stod efter »bortkommer»: »eller aff wansközell fördärfwas, skaffe så godt igen eller betale medh penningar».)

9.

Om någon intet låter sigh åtnöija medh det som han tillförende medh Mesteren hafuer warit öfvereens och Accorderat, böte 4 dlr i lådan och 1 dlr till dee fattige, så frampt han der å klandrar, och Mesteren dubbelt der emoot, så frampt han dem den utfäste lönen uthan ordsaak förwägrar, sammalunda och läredrängar, om dee icke låta sigh åthnöija medh den maat och dryck som Mesteren och Mesterinnan effter deras lägenheet dem före-

sätter, befinnes deras kost wara straffeligh, så ware dee samme straff Underkastade. (Efter »föresätter» stod 1664: »så frampt deras Spijs elliest är ostraffeligh».)

10.

Uppå dett att handwercket dess fortare kan gåå och medh tijden en skråå och Gille bekomma, skall ingen sijne lähre åhr öffuergifua eller der uthur borttlöpa. Mesteren skall och ingen Uthan ordsak wråka eller bortwisa för uthan den högtährade Magistratens Wettskap och minne.

11.

Ingen [Ingen Gesell eller lähredrångh] må fördrista sigh att antaga något nytt arbete Uthan Mestarens Wettskap och samtyekio, widh böthe i Lådhan 2 dlr och till dee fattige 2 dlr. Undantagandes gamble Arbetet som dem till drijckes penningar effterlåtes.

12.

Ingen som Utlårdh åhr må sätta sigh till handtwercket neder, föruthan den högtährade Magistratens [förloff] samt Mesterens *förloff* [wetskap], såsom och att han först proberat åhr der till Cappabel och färdigh wara.

13.

Alle som i Werckstaden arbetha åhre obligerade att tillstädes komma och uthj fullt werck sigh finna låta hwar morgon klåckan emellan 4 och 5, och om afftonen hafue hwar och een *fjrråbend* [förloff] klåckan 7 men emoot hellgedagarne klåckan 5. Hwad dhe och sedan öfuer giöra det ware deras drijckespenningar eller fjrråbens arbethe, doch hafuer ingen macht åt någon annan dett försållia för ån såssom han först hafuer samma arbete åt Mesteren budit, will han det eij behålla, så sällie det hwarest han best kan och gitter, *giör* [försummar] någon *heremoot* [detta] böte för hwar gångh 1 dlr till dee fattige och 1 dlr i lådan.

14.

Till fjrråbens arbete fördriste sigh ingen att taga af Mesterens Werckie widh böte 1 dlr till lådan och 1 dlr till dee fattiga, Uthan han det af Mesteren för penningar köper, skall och Mesteren wara *föroblikerat* [obligerat] att sällia dem Werckie, så frampt han der till neckar, böte *då han som förr åhr sagdt* [ware han samme böter underkastat].

15.

Ingen skall till sitt fjrråbens arbethe fördrista sigh af bönder eller andra något fjrråbens arbethe eller wårcke köpa, medh mindre han det Mestern först tillkienna och heembiuder, giör någon her emoot böte i lijka måtto förste gången 4 dlr till lådan och 1 dlr till dee fattiga.

(1664 lydte denna punkt: »Ingen Gesell eller läredräng skal fördrista sigh af bönder eller andra upkiöpa något wärke, medh mindre han mästaren det tillkännagifwer och först heembiuder, gör någon däremoth, böte 4 dlr i lådan och till dhe fattiga 1 d:r. Hvilket förstås om sådant wärke, som Mästaren hafwer betingat och gifwit Scampeluner upå.»)

16.

Om Mesteren icke hafuer att gifua sine geseller [eller lönedrängar] arbete, så betale han dem deras tidspillan, med 6 dlr km:t för hwar dagh, försumma och dhe sigh igenom drijskenskap eller hwariehanda sätt (de 6 sista orden tillagda 1665), gifue dhe lijka mycket, till Mesteren för hwar dagh. Samme ordningh ware medh lärodränger, så frampt icke något läge-
ligt förhinder på alla sijdor finnes. (Sista satsen fanns ej 1664.)

17.

Alle som utlärdt hafua, sigh nedsatt att bruka samma handtwerck, Item dee som her effter Utlähra och Mestare willia blifua, skole i alle Punchter stå lijka bötter som Mesteren siellff, der dee dem icke hörsammeligen effterföllia och lydige ähro.

18.

Alle lärodrängier skola i 1 år för lönedräng stända i lähran förra än såssom dee få Uthlärdt, och sedan effter Utlärdt 3 år i Werckstaden Mestarens arbete göra förra ähn dee förmå blifua mestare.

19.

Mesteren skall wara skyldigh att hålla sine geseller och lärodrängier lius och twenne måttelige Elldningar om dagen så länge kiöllden och Winteren Uppå stäär; doch skola dee intet loff hafua effter kläckan 8 om afftonen någon Elldh göra eller brinna låta, för sin tobakz rykningh och fyllerij, för skada och Elldzwådha skulldh, och oppå deres fjiråbens arbete skole dee sigh sådant siellffue hålla, dock icke om afftnerne längre ähn som till kl. 10 släär, bryter någordere her emoot, ware fallen till 4 dlr i lådan och 1 dlr till dee fattige så offta han denne puncht öffuerträder.

20.

Befinnes någon effter denne dagh, som till förennde skeedt ähr, att någon af dhe Utlärde så wäll som geseller och lärodrängier, det dhe Underwijsa bönhaser hafwandes medh dem Mascopie, gifwande dem Rådih till deras arbetes fortsättiande, lärandes och Informerandes dem, och förskaffa dem Werkie, böte för allt slijkt 10 dlr i lådan och 3 dlr till dee fattige första reesan och allt framgeent dubbelt upp, så offta han der medh beslagen och beträdd blifuer, kan han ingalunda der medh återhålldh hafua, wijses Uthur Embetet och komme alldrigh mehre ther till igien.

21.

Befinnes någon annan Embetsman samma hantwäreck bruka eller Bönhaas och vårt Embete prejudicerar, den samme skall in för den högtährade H. Magistraten ahnklagas och igenom ett merckeliget Adsistence affstraffas.

22.

Alle så dee utlärde som lärodrängier uthj och inom werckstaden stadde ähre skole wara förplichtade för betalningh Cronones arbete att antaga och Mesteren medh sådant hastwerckz arbete Cecundera och till hiellp komma eller Mesteren dett påfordrer, sättia dee sikh der emoot böthe 4 dlr i lådan hwar för sikh och 1 dlr till de fattige, så offta dee det ohörige ähre.

23.

Om något dödeligt Mesteren igenom siukdom hasteligen hända kunde, då skola geseller som lärodrängier i Werckstaden lijke fullt sine år utståå Enckian hörsamheet, wördnat och ähra bewijsa och henne samt hennes barn trooligen alltidh medh all flijt i Embetet henne tillhanda gånga och utj een summa allt så laga som dee in för Gudh och hwar redelige Man kunna till swars stånda.

24.

Ingen gesell eller lärodräng försume kyrckian och Gudz ordz Predijkan om Sönddagarne igenom dryckenskap eller annan fåfängia uthan hälle sikh der till, hwileken sikh her emoot förbryter böthe hwar gång 1 dlr i lådan och 8 öre till de fattige hwardere, så offta de detta försumma.

25.

Begeres och underdånigast, att detta handtwercket uthaff dee andre handtwercken och *böönhaser* [bönhäsar] icke måtte blifwa förfordeelat, uthan dess Wellfångne Kongl. Maijttz privilegium äthniutha som lyder att wara för eens och annans Intrångh omolesterat, på dett att wij alle samptelige oss Ehrligen och reedeligen [derigenom] Nähra kunna, och att vår ungdom icke måtte wara der uthinnan (de 2 sista orden tillagda 1665) förgiäfwes förlupen, Så åstunde wij aldeles widh dett handtwercket att hålla och stadigt förblifwa och vårt arbete medh största flijt och trooheet att ijdka.

26.

Och Ehoo af oss denne ordningh förachtar i någon måtto och icke will undergå skall böta 1 gången 4 dlr till lådan och 1 dlr till dee fattige, will han sikh aldeles her emoot sättia, Wijke ifrån Embetet, och det alldrigh mehra bruke.

27.

Öffwer alle desse åfwanskrefne bötter skall Mesteren een Book hålla som i lådan liggia skall, och Räkningh oppå opbördh och utgiffit hålla hwar

månadh för sigh på det han desto bättre wedh åhrsens omlop kan dhen högtährade H. Magistraten eller dess tillförordnade förman giöra.

Desse ähre nu dee punchter som iagh undertecknadth medh mine gesser och lährodrängar hafwa samtyckt och öfvereens warit [wij oss emellan uthi een fulldigheet till rättelsse hafwa samtyckt] och begere uppå det underdånigeste uthaf den högtährade H. Magistraten, att dee feel som her uthinnan finnas, måtte blifua *Emenderade, Corrigerade och förbättrade* [corrigerade och rättade]; hwar uppå wij *uthj underdån ödmukheet förwente detta lofwelige ährende måtte Werckställas och nå sin gunstige Effect, dess till wisso under min egen handh mitt Nampn skrifwit den 4 Januarij Anno 1665* [och med ödmuk wyrdnadh een gunstigh confirmation afbjidhe. Datum Stockholm den 26 Novemb. Anno 1664].

Jean Gohart.

Detta förslag 1665 till stadgar rörande mästarnas, gesällernas och lärpojknas plikter och skyldigheter — en blandning av ämbets- och gesällskapsordning — som från början endast avsägs att gälla, till dess ett definitivt »skrå och gille» blev fastställt, synes ej, såvitt jag funnit, erhållit någon slags konfirmation.¹ Antingen blev det ändå rättesnöret för ämbetet eller redde ämbetet sig med den allmänna skråordningen av den 1 mars 1669 och dess efterföljare.²

En ämbetsordning var säkerligen påkallad, till den kraft den kunde ha. Redan den 2 maj 1665 klagar »Johan Goa ath *Lorentz Nilsson* och *P. Merliere* præjudicerade honom» uti hans ämbete. Om Goharts senare verksamhet vet man ännu knappast mer än att han gjorde 4 dussin rygglösa stolar till Karl XI:s kröning i Uppsala 1675 (enligt uppgift, ur hovkassaräkningar, i Eichborns efterlämnade papper).

Ämbetet växte emellertid. 1689 års ämbetsrulla upptager 5 mästare: äldermannen *J. Gohart*, bisittaren *O. Hök* samt *J. Daniels-son*, *J. Andersson* och *H. Dreijer* (Gohart och Dreijer voro »utländske»

¹ Ämbetena sorterade intill 1636 under magistraten in pleno, 1636—1672 under ämbetskollegium, 1673—1821 under byggnings- och ämbetskollegium och 1821—1846 under politie-, ämbets- och byggningskollegium.

² D. 14 mars 1754 utfärdade byggnings- och ämbetskollegium ett reglemente för *stolmakaregesällskapet*, ett reglemente, som senare i några punkter ändrades (se sid. 224).

mästare); 7 gesäller samt 1 pojke. 1730 funnos i Stockholm 7 st. stolmakare.¹

I överflödsförordningen av d. 8 nov. 1731 förbjöds bl. a., vid 100 d. smts böter och varans konfiskering, från d. 1 jan. 1732 införseln »af allehanda utrikes Meubler, Tapeter, Skåp, Cabinetter, Bureauer, Gueridoner, Bord, Sängar, *Stolar*, m. m., som — — — af trä eller smide utrikes förfärdigas».²

Och i förordningen av d. 19 maj 1739, säkerligen dikterad mer av hantverkspolitiska synpunkter än av nit mot överflöd, återfanns »stolar» bland alla de »utrikes varor och persedlar, hvilka skola hädanefter til införsel i riket aldeles vara förbudne».

Alltsedan manufakturerna 1739 lades under hallrätt, och därmed hall- och manufakturrätten bildades, ställde sig flera stolmakare, i stället för att gå in under ämbetet, under denna rätt, korteligen kallad »hallrätten».³

I den »hallordning och allmän manufacturierätt för alle manufacturister uti silke, ull och linne, som icke egenteligen under skråordningen böra begripas», som utfärdades d. 21 maj 1739 (med tillägg d. 23 mars 1742 och i delvis annan redigering d. 2 april 1770), uppräknas

¹ Stolmakarnas växlande antal kan något belysas genom följande ur olika källor hämtade siffror: 1751 10 mästare, 6 gesäller och 13 läropojkar; 1758 11 mästare; 1786 10 mästare (dessutom 6 mästare och änkor, som ej ha verkstad); 1787 9; 1797 14 och 1816 6 mästare. Enligt landshövdingens 5-årsberättelser funnos för följande år följande antal mästare, gesäller och läropojkar: 1827 7—5—4; 1828 7—8—4; 1829 7—9—3; 1830 7—7—3; 1831 7—7—6; 1832 7—5—8; 1833 7—9—16; 1834 9—15—20; 1835 11—20—22; 1836 11—21—19; 1837 11—8—20; 1838 12—16—22; 1839 10—18—25; 1840 10—11—21; 1841 12—8—22; 1842 15—16—27; 1843 11—5—26; 1844 12—3—24; 1845 15—7—29 och 1846 19—3—28. — År 1787 funnos (enligt Flintberg) utanför Stockholm blott 1 mästare i 4 andra svenska städer; 2 av dessa arbetade med var sin lärling, de övriga 2 arbetade ensamma.

² Denna förordning tycks J. A. Flintberg förbise, då han påstår (Bruksidkares, städers och borgerskaps ömse förmoner och skyldigheter, 1789, II:136): »Ifrån och med 1724 til och med 1739 var införsel af utrikes fabriquestilverkningar tillåten.» Med året 1724 åsyftar han förmodligen det s. k. produktplakatet (jfr den något dunkla framställningen s. 3—4 i J. F. Nyström, Bidrag till svenska handels och näringarnas historia, 1884).

³ Angående städernas hallrätter, som alla lydde under kommerskollegium och som upphävdes först d. 25 febr. 1846, se J. Lundell, Om handtverksskrån etc., Lund 1846, s. 9 o. f.; J. W. Arnberg, Anteckningar om frihetstidens politiska ekonomi, Uppsala 1868, s. 87 o. f.; N. Östman, Stockholms rådhus och råd, 1915, I: 45 o. f.

i art. 2 § 1 först inemot 30 olika textila manufakturister och hantverkare, såsom hörande i första instans under hallrättens jurisdiktion, men där nämnes också »andre fabriquer och konstnärer, af hwad namn de wara måge, som sig därunder [= under hallrätten] begifwa wilja». För dessa »andre fabriquer och konstnärer», dit också som sagt åtskilliga stolmakare under årens lopp räknade sig, gällde de »allmänne manufactur- och handtwärckerprivilegierna» (hantverkshus-privilegierna av d. 18 sept. 1668, förnyade d. 29 maj 1739).¹

Efter godkänd besiktning på hallen skulle hallrättsmästarnas varor förses med hallstämpel i lack eller bly (hallordningen 1739, 8 art. 4 §). Denna stämpel skulle enligt en publikation av d. 28 sept. 1739 visa »Stockholms stads vapen eller S. Eriks hufvud och bröstbild med öpen crona öfver och åretalet samt i contouren de orden med fulle bokstäfver: Stockholms Hall-Stämpel. Men när manuf. godset funnes så felacktigt at det icke för upricktigt och fullkomligt anses kunde, så skulle det tecknas med en särdeles hallstämpel af lika innehåll och storlek med den förre, allenast med tilsats af et kårs under sielfwa bröstbilden til et tekn, at en slik vara icke kan lika med en god i priset anses.» Man kanske kan finna stolar stämplade antingen på det förra eller på det senare sättet; de äro då i båda fallen tillverkade av hallrättsmästare.

Stolmakarne under skrå åter borde ju liksom andra skråhantverkare redan enligt 1669 och 1720 års skråordningar märka sitt arbete med stämpel eller bomärke. Detta måtte dock allmänt ha

¹ Redan före hallrättens dagar funnos tidtals mästare, som drevo verkstad utanför ämbetena, nämligen s. k. frimästare. Dylika frimästare, svenska eller utländska, blevo sålunda tillåtna på prov i 10 år genom en förordning av d. 30 mars 1672. Och senare försöktes åter det allmänna frimästeriet i två korta perioder: från $\frac{20}{100}$ 1719 till skråordningen av d. $\frac{27}{100}$ 1720, vars 6 art. 12 § stadgade frimästareshap endast för inflyttade utlänningar, och från $\frac{2}{100}$ 1724 till $\frac{20}{100}$ 1731, varefter nämnda § åter måtte ha trätt i kraft, intill maj 1739, då även utlänningars frimästareshap upphävdes (J. A. Flintberg, Frimästerskaps öden i Sverige, Stockholm 1787; J. Lundell, a. a., s. 110 o. f.; J. W. Arnberg, a. a., s. 40). — Om hallrätten under sig upptog allt frimästeri (eller snarare omöjliggjorde det) eller om efter 1739 har funnits någon art av frimästare utanför både skrän och hallrätt, är mig ej fullt klart. Möjligen kan man uppfatta t. ex. sådana »fabriques-mästare» i städer utan hallrätt, vilka omtalas i kommerskollegii kungörelse av d. 25 juli 1766 (Modée), såsom frimästare under magistraten; de voro ju varken skråmästare eller hallrättsmästare.

försumrats att döma av k. maj:ts påminnelsebrev av d. 19 dec. 1759. På grund av detta brev införde emellertid Stockholms stolmakareämbete en egen »prägel til sina tilverkningars stämplande» (kungörelse d. 28 aug. 1765; Modée). Och varje ämbetets arbete, som hädanefter anträffades ostämplat till salu (även i möbelhandelssocietetens bodar), skulle konfiskeras. »Prägeln» utgjordes av en fyrkantig pappersbit, varå i svart tryckts en rund stämpel med inskrift: *Stolmak. emb. sig. i Stockholm* omkring en stol och årtalet 1664, vilket år således 1765 måtte betraktats såsom ett slags officiellt stiftelseår för ämbetet (se fig. 1). För detta svartryck är ej någon stämpel känd,

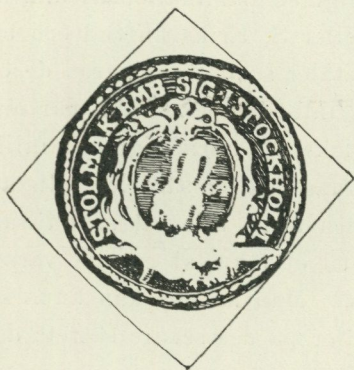

Fig. 1. Stockholms stolmakareämbetes pappersstämpel, påbjuden 1765.

Fig. 2. Stockholms stolmakareämbetes sigill. Stampen äges av Nordiska Museet.

men Nordiska Museet äger en stamp till sigill av fullständigt lika utseende (förmodligen för handlingar, protokoll o. dyl.) — se fig. 2.

Vad exporten beträffar, fastställdes genom kommerskollegii kungörelse av d. 22 aug. 1766 den tidigare utskeppningspremien 15 % för stolar (den var ännu 1784 oförändrad enligt Flintberg, a. a., II:140). Men stolarna borde »af tilverkaren teknas med des stämpel och stycke-numer» och förses med en hos hallrätten förvarad »exportationsstämpel, som prässas eller inbrännes så diupt — — —, at den ej må kunna borttagas» (Modée; Böttiger, a. a., s. 9). Exportationsstämplat stol var sedan inom riket konfiskabel.

Övergången likaväl från hallrätt till skrå som från skrå till hallrätt ställdes ju öppen och fri vid hall- och manufakturrättens

bildande 1739. Men redan genom kgl. brev d. 27 aug. 1741 stängdes den senare vägen; då förbjöds, att skråhantverkare och gesäller finge dragas under hallrätt eller av dylik antagas till mästare. Samtidigt gjordes ansträngningar från skråna att draga arbetare över från hallrätterna. Så drogos stolmakarna så småningom helt från hallrätten in i deras skrå. I kommerskollegii årsberättelser uppgives t. ex. att stolmakaren *Mansnerus* 1767 »gifvit sig under skråämbetet». Och under 1770-talet tycks spänningen mellan de två kategorierna ha vuxit till sin höjdpunkt. Ty d. 13 april 1780 gjorde kommerskollegiet ett försök att träffa en »vänlig öfverenskommelse dem emellan». Denna dag voro uppkallade: av ämbetet »åldermannen *Eric Högländer*, bisittarne *Abraham Alfvar* och *Johan Melcher Lundberg* tillika med mästarne *Thunberg*, *Hellman*, *Ryste*, *Öhrmark* och *Malmsten* samt de af hallrätten privilegierade stolmakarne *Carl Magnus Sandberg*, *Jonas Ekengren*, *Eric Holm* och *Carl Friedr. Flodin*, då Kongl. Collegium gjorde dem tjenlig föreställning, om icke till afböjande af all vidare oreda och anledningar till klagomål öfver intrång af hvarandra de skulle å ömse sidor anse nyttigast at ingå uti någon sådan förening, hvarigenom de hädanefter komma ut utgöra en enda societet». Efter någon stunds överläggning slöts den överenskommelsen dem emellan »at samtelige de under hallrätten lydande idkare af stolmakare handtvärket komma at i ämbetet intagas med åtnjutande af enahanda både rättigheter och skyldigheter, som ämbetets öfrige ledamöter». Och denna deras överenskommelse prövade kollegiet omedelbart skäligt att »till bibehållande af god ordning och enighet dem emellan och till deras säkerhet och rättelse i framtiden stadfästa; i följe hvaraf stolmakare ämbetet jemväl har at trygga sig dervid, at inga idkare af denna slögd hädanefter, under skydd af manufacturprivilegierna varda antagne». Mot den sista punkten reserverade sig visserligen kollegiets president, frih. G. Celsing. Denne ansåg nämligen, att eftersom »antagandet af visse idkare i detta handtvärk under skydd af kgl. manufacturprivilegierna egentligen skjedd i afseende på frågan om någre nya och här förut obekante arbeten i denne slögd, som desse personer förstått, så vore både nyttigt och nödigt at samma väg till egit etablissement äfven

hädanefter borde vara öppen för dem, som kunde rickta handtvärket med något nytt, och at i dylike fall åfvannämde förening ej borde ligga Kgl. Collegium i vägen at en sådan person med privilegium förse» (handels- och manufakturdivisionens prot.).¹

Sedan stolmakarna 1780 samlats helt i en »societet», bli (de nu kända) akterna rörande detta ämbetes historia allt färre. Den 24 okt. 1780 översåg byggnings- och ämbetskollegiet »i anseende till tidernas skiften» gesällreglementet av 1754 och gjorde däri ändringar i fyra punkter (beträffande krank- och begravningskassorna, gesäll-lådan och böter). Och d. 14 juni 1781 framlades genom samma collegium ett projekt till »Reglor för stolmakare-embetets inrättade Begravnings Cassa».

Skråna miste emellertid allt mer och mer sin makt inför de nya omgrupperingarna i samhället, och genom fabriks- och hantverksordningen av den 22 december 1846 upphävdes de slutligen helt och hållet. Och därmed också stolmakareämbetet i Stockholm.

Stolmakarna började alltmer att inrangeras bland snickarna. 1848 bildade snickare, musikaliska instrumentmakare, stolmakare och manufaktursnickare »Snickareföreningen i Stockholm» (reglemente av den 11 jan. 1848). Först i borgerskapets klassifikation av den 30 mars 1849 räknades stolmakarna i samma klass som snickarna (och instrumentmakarna).²

Såsom en avslutning på dessa notiser till den mera allmänna delen av ämbetets historia meddelas här en förteckning på hittills kända Stockholms-stolmakare. Datum för burskap såsom borgare har antecknats, då den funnits; denna datum angiver nämligen i allmänhet den ungefärliga tidpunkten, då vederbörande blev mästare.³ De källor, som huvudsakligen använts äro följande:

¹ På liknande sätt drogos ebenisterna 1791 in i snickareämbetet, se Böttiger, a. a., s. 5, not 3. Handlingarna rörande båda dessa fusioner lönade sig säkerligen att mera i detalj genomgå.

² 1778 års klassifikation sammanför stolmakarna till en klass med kopparslagare, glasmästare, tenngjutare, hattmakare, kammakare, krögare och gelbgjutare. 1845 (eller förr) utbyttes kammakarna mot hyrkuskarna!

³ Angående tidsföljden mellan burskap och mästareshap, se Lundell a. a., s. 80 och 196 och (för hallrättsmästare) Arnberg, a. a., s. 89.

Otryckta källor:

Nordiska Museets skråarkiv: strödda handlingar.

Riksarkivet: manufakturkontorets arkiv (hallrätternas fabriksberättelser 1739—1764); kommerskollegii arkiv (fabrikernas årsberättelser 1765—1780; handlanden och hantverkarnas årsberättelser t. o. m. 1846).

Rådhusarkivet: burskapsböcker 1651—1829; uppsagda burskap 1772—1846; klassifikationsbok 1822—1842; bouppteckningar; lösa skråhandlingar.¹

Stockholms stads arkiv: mantalslängd för 1676; hallrättsberättelse 1740; fabriksberättelser 1742—1771; burskapsbok 1829—1846.

Stockholms stadsingenjörskontor: tomtdesignationer.

Kungl. biblioteket: N. Kristersens förteckningar över svenska hantverkare.

Några data äro med arvingarnas benägna tillåtelse hämtade ur *Chr. Eichhorns* efterlämnade anteckningar.

Bland tryckta källor må nämnas Stockholms stads vägvisare och adresskalender fr. o. m. 1789 t. o. m. 1846 samt Inrikes Tidningar d. 25 juni 1794.

Stolmakare i Stockholm t. o. m. 1846.

B. = burskap.

Bou. = bouppteckning i Rådhusarkivet.

G. m. = gift med.

Priv. = privilegium.

AL(L)FWAR(DT), ABRAHAM. Sålde 1769 sin egendom n:o 116 i kv. Adleren vid Norrtullsgatan (Stockholms Post-Tidningar ¹³/₄ 1769).

B. ⁹/₅ 1775. Nämnas 1780 såsom bisittare. Arbetade 1790 (själv såsom mästare) med 1 soldat. Levde 1794.

¹ Förf. begagnar tillfället att här få framföra ett särskilt tack till arkivarien N. Östman för hans outtröttliga hjälpsamhet vid forskandet i Rådhusarkivet.

ANDERSSON BRUNNER, JOHAN. B. $^{22}/_1$ 1678, ålderman, † $^{7}/_{12}$ 1711, bou. 1714; ägde gård »uti kv. Gräflingen och Trumpetarebacken vid

Fig. 3.

Snickaregränden». 1689 arbetade han med 3 svenska gesäller. 1709 begärde han respass för återresa till Tyskland för sin gesäll HANS ERNST GRENTZMER, som arbetat

hos honom i 2 år. Hans sigill, se fig. 3.¹

BERG, ERIK LARSSON. Kom till Stockholm 1696. B. $^{30}/_9$ 1709, ålderman (1716 eller tidigare), † 1740 eller senare; ägde tomterna 1 och 3 i kv. Adam och Eva (enl. designationer 1717 och 1743 i

Fig. 4.

Stadsingenjörskontoret; enligt Henel bodde han 1728 i »Bergsgränden vid Regeringsgatan». Rekommenderade 1728 gesällen ANDERS IPPSON från Fyen, som önskade arbete å annan ort. Bergs änka gifte om sig med stolmakaren B. HEDBERG. Hans sigill, se fig. 4.

BERG, JOHAN ULRIK. B. $^9/_9$ 1834, † $^{23}/_9$ 1839, bou. 1839. I verkstaden (Smålandsgr. 11) 2 till 4 medhjälpare. Änkan, FREDRIKA WALLIN, † $^2/_6$ 1846, 49 år, fortsatte verkstaden (Smålandsgr. 20) med 3 till 6 arbetare (1842: 3 gesäller och 3 lärlingar).

BERG, M. (1800-talet?). Stolar av björk med skulptur och stoppade ryggar »i gustaviansk stil» (n:o 198 och 200 i Eichhorns katalog till Salsta-auktionen $^{12}/_5$ 1875).

BERG, OLOF. B. $^{22}/_{10}$ 1713, bisittare, † i sept. 1717, bou. 1719.

BERGGREN, ANDERS LORENTZ. Mästare $^{1}/_2$ 1832, b. $^{21}/_2$ 1832, † $^{11}/_9$ 1834 (27 år), bou. 1834. Änkan, M. EL. HAMMARSTRÖM, uppsade burskapet $^4/_11$ 1835. I verkstaden, Smålandsg. 20: 1 gesäll och 1 eller 2 lärlingar.

BERGSTEDT, PETER. Var 1794 ledamot av ämbetet.

BJÖRKSTRÖM, CARL ANTON. B. $^{17}/_3$ 1846. I verkstaden: 2 lärlingar och 2 »andra».

¹ För de skickligt utförda, här avbildade teckningarna efter fem stolmakaresigill (alla på handlingar i Nordiska Museets skråarkiv) står förf. i stor tacksamhetsskuld till amanuensen vid K. Livrustkammaren, friherre G. Fleetwood.

De personliga sigill, som våra hantverkare, byggmästare m. fl. tidigare brukat, och som man ej så sällan möter på handlingar i våra större arkiv, inkl. landsarkiv, borde snarast möjligt avbildas, innan de helt fallit sönder i smulor! De ha ofta ett ej ringa kultur- och stilhistoriskt intresse utöver det rent personhistoriska.

BLOM, ANDERS. En stolmakare med detta namn omtalas 1780 i konkurs (Stockholms Post-Tidningar 6 mars). En stolmakare Blom (samme som föregående?) nämnes i en bou. $4\frac{1}{2}$ 1806 såsom g. m. en svägerska till A. HELLMAN d. ä.

BROMARK. I manufakturkontorets protokoll av d. 4 mars 1742 säges att »stolmakare Bromark väl godvilligt begifvit sig under Hallrätten, men emedan Stolmakare Ämbetet sedermera genom Kgl. resolution blifvit tillätet förblifva vid dess skrå, så hade denna stolmakare blifvit stämd till Embets Collegium». Ärendet hänvisades dock till kommerskollegiet.

BRUNNER, se ANDERSSON.

DAHLBECK, se JOHANSSON.

DANIELSSON, JOHAN. Kontrakt såsom ämbetssvarvare $19\frac{1}{7}$ 1664. B. $24\frac{1}{3}$ 1669. † efter 1689.

DREIJER, HENRIK. Utländsk mästare, som 1689 arbetade med 1 svensk gesäll.

DUFVA, JOHAN AXELSSON. Inrättade verkstad 1745. Priv. i början av 1746. Arbetade då ensam, men hade vid 1747 års slut 1 gesäll och 2 lärlingar. † i början av jan. 1748. ÖHRGREN förestod sedan verkstaden. Bou. 1748.

EKENGREN, JONAS. Stol- och instrumentmakare. Priv. under hallrätten (såsom stolmakare?) $13\frac{1}{5}$ 1760. B. under fabrikörer och manufakturister (såsom instrumentmakare?) $14\frac{1}{7}$ 1772. Övergick $13\frac{1}{4}$ 1780 från hallrätten till ämbetet. † $17\frac{1}{2}$ 1793, 57 år. Bou. 1793. Ägde tomt 4 i kv. Kattfoten större (design. 1763). Adress: Lilla (= Övre) Badstug. 47—49. Arbetade först ensam, hade 1767 2 gesäller och 1 lärl. och sin högsta tillverkningssumma: 1,666 rdr smt; arbetade 1773 åter ensam, men hade 1779 åter 2 gesäller och 1 lärgosse.

EKENGREN, PETTER MARTIN. Den föregåendes son, var vid faderns död lärling hos denne.

ENGMAN, JOHAN. Stolmakaregesäll, † $30\frac{1}{5}$ 1800. Ägde tomt 4 i kv. Åsen (design. 1794).

ERIKSSON SPARRE, ERIK. Nämnes 1716 såsom bisittare. † i april 1723. Bou. 1725. Ägde tomt 2 »i kv. Oxen större och Ålandsgatan»

FAGRELL, JOHAN. B. $^{20/10}$ 1835. Tyckes blott arbetat några år; 1835 (med 2 lärgossar) och 1836 (med 1 gesäll). Adress: Besvärsg. 14.

FAHLÉN, GUSTAF ADOLF. B. $^{20/12}$ 1842. Arbetade mest med lärningar, 1846 dock med 2 gesäller. Adress: Baggensg. 13.

FALK, se GUNNARSSON.

FALKBERG, MELKER. B. $^{6/5}$ 1806. † $^{24/7}$ 1822 (48 år). Bou. 1822; ägde då tomt 5 och 6 i kv. Träsket (1810 design. å tomt 7 i kv. Ormen st.). Hade 1821 2 gesäller och 3 lärgossar. Ännu 1829 upptages änkan såsom hållande verkstad.

FLODIN, CARL FREDRIK. B. $^{23/4}$ 1782. † efter 1794. Arbetade mest med lärgossar (1778: 1 gesäll och 4 lärgossar; hade 1790 endast 2 soldater; 1792 i konkurs). 1789 är adressen: Oxtorget 63—64, 1790 är den Rörstrandsg. 13.

FLODIN, WILHELM, se SÖDERBERG, ISRAEL.

GELIN, GUSTAF. B. $^{27/4}$ 1841. Hade 1843 5 lärgossar och 1845 2 gesäller och 4 lärgossar. Verkstaden låg efter vartannat vid Högbergsg. 8, Karduansmakargr. 11 och Barnhusträdgårdsg. 3.

GO(T)HART (GOHAG, GOA), JOHAN (JEAN). B. $^{28/11}$ 1655, ålderman, † efter 1689. Ägde huset nr 26 i kv. Oxen. Hade 1676 2 gesäller, 1689 1 utländsk gesäll, 1 svensk gesäll och 1 svensk lärgosse.

GRANDELL, ERIK. B. $^{15/12}$ 1829, uppsagt 1846. Enligt uppgifter 1830—39 var verkstaden störst 1835: 4 gesäller, 5 lärgossar och 2 »andra». Adress: Mästersamuelsgr. 32, 1840 Smålandsgr. 9.

GRANLUND, DANIEL. Begärde såsom gesäll $^{21/5}$ 1745 genom åldermannen MELING respass hem till Härnösand på en månad. B. $^{8/3}$ 1750.

GRENTZMER, H. E., se ANDEBSSON BRUNNER.

GRÖNVALL, CARL ERIK. »Stolmakare-arbetare.» Bror till följande. † $^{12/9}$ 1834, ogift, 48 år. Bou. 1834.

GRÖNVALL, JOHAN PETTER. F. 1780, b. $^{9/4}$ 1816, ålderman, † $^{28/3}$ 1849. Enligt uppgifter 1819—46 varierade antalet arbetare mellan 4 och 6. Adress: Besvärsg. 14, efter 1840 Götg. 22.

GUNNARSSON (= GUNDMUNDSSON?), JOHAN. 1663—65 i lära hos Gohart. Bodde 1676 i Johan Anderssons gård i rotmästaren Per Kristerssons kvarter å Ladugårdslandet. Från 1687 finns en bou. efter en svarvare Jöns Gunnarsson Falk.

- HAMMARSTRÖM, JOHAN. Var 1794 ledamot av ämbetet. Änkan uppges 1819 ha 1 gesäll och 1 lärgosse.
- HEDBERG, BERNT. G. m. ERIK BERGS änka. † $16/4$ 1763. Bou. 1764; ägde stenhus n:r 3 i kv. Svanen vid Mästersamuelsgr.
- HEDLUND, PER. B. $30/5$ 1837. 2—3 arbetare på verkstaden (1837—46). Adress: 1838 Kammakareg. 7, 1842 Saltmätaregr. 12 och 1846 Kungstensg. 12.
- HELLMAN, d. ä., ANDERS. Nämnes 1780 såsom skråmästare. † $30/5$ 1793. Bou. 1794. Hade 1790 1 gesäll och 1 lärgosse. Adress: Stads-trädgårdsg. 86.
- HELLMAN d. y., ANDERS. B. $24/11$ 1803, † $24/9$ 1825, 58 år, bou. 1825. Hade 1819 1 gesäll och 2 lärgossar. Ännu 1828 drev änkan verkstaden med 2 lärgossar; följande år i okt. uppsade hon dock burskapet.
- HELLSTEDT, PETTER. Upptages från juni 1742 till dec. 1743 (i en utskotts-handling 1746—47) under stol- och korgmakerier med 1 arbetare och 102 d. smts tillverkning. Möjligen endast korgmakare?
- HINDRIK STOLMAKARE står 1676 som gårdsägare i rotmästaren Per Kristerссоns kvarter i Ladugårdslandet (men tycks ha bott i kv. Oxen n:r 26).
- HOLM, ERIK. B. $29/1$ 1782; † 1808? Arbetade tidvis ensam eller med 1 gesäll. 1779 hade han 2 gesällar. Övergick $13/4$ 1780 från hallrätten till ämbetet. 1800 omtalas boet såsom fattigt och utblottat. Änkan hade 1819 1 gesäll och 2 lärgossar, men uppsade detta år i nov. burskapet.
- HOLMBERG, ERIK. B. $24/5$ 1791; † $20/4$ 1796, bou. 1796. Hade 1790 1 gesäll och 1 lärgosse. Adress: Jakobsbergsgr. 44, 1790 St. Bergsgr. 47.
- HÖGLANDER, ANDERS. I bou. 1770 efter Olof H:s änka nämnes en son Anders, 11 år, »som stolmakare-äldermannen A. TUNBERG till sig tagit» (i lära?).
- HÖGLANDER, JOHAN ERIK. F. 1748 eller 1749, är 1766 i lära. B. $13/11$ 1777, älderman 1780 (eller tidigare). Med sin hustru A. E. GRANLUND hade han en dotter, g. m. EFR. STÅHL, och en son J. CHR., som (1805) vistades i Norge såsom stolmakaregesäll. 1790 hade

han 2 gesäller och 2 lärgossar och bodde då Gamla Prästg. 130—131. Intogs 1813 å Borgerskapets Gubbbhus.

HÖGLANDER, OLOF. B. $\frac{8}{3}$ 1750, ålderman 1761 (eller tidigare), † $\frac{30}{5}$ 1765, 50 år, bou. 1766. Första hustrun hette C. MELLING. Ägde stenhus vid Trumpetarbacken i kv. Grävlingen och vid Lutterns gränd 51 i kv. Bocken (design. 1755 och 1780). Hans sigill, se fig. 5.

Fig. 5.

HÖGMAN, NILS GUSTAF. B. $\frac{29}{7}$ 1834. Enligt uppgifter 1834—38 var verkstaden störst 1835: 1 gesäll, 2 lärgossar och 1 »annan». Adress: Gamla Kungsholmsbrog. 36.

HÖK, OLOF OLOFSSON. 1663—65 i lära hos Gohart. Nämnas 1689 såsom bisittare med 1 svensk gesäll.

HÖK, PETTER OLOFSSON. Vigd i Storkyrkan d. $\frac{12}{5}$ 1698. B. $\frac{4}{3}$ 1702.

IGELSTRÖM, C. A. Hade 1846 i verkstaden 3 gesäller, 2 lärgossar och 1 annan.

JOHANSSON DAHLBECK, ERIK. B. $\frac{18}{4}$ 1699, † $\frac{13}{10}$ 1710, bou. 1712.

JOHANSSON, ERIK. B. $\frac{17}{3}$ 1846. 1 lärgosse i verkstaden, Malmskildnadsg. 9.

KROOK, GUSTAF WILHELM. Inskrevs $\frac{1}{2}$ 1832 hos Wickman på 4 år från $\frac{1}{10}$ 1831.

LARSSON, ERIK, se BERG, ERIK.

LARSSON, JOHAN. B. $\frac{4}{3}$ 1702.

LILJA, GUSTAF ADOLF. B. $\frac{1}{9}$ 1835. Enligt uppgifter 1835—38 hade han först 1 lärgosse och 1 annan, men arbetade sedan utan lärgosse och några år alldeles ensam. Adress: Hökensgr. 8, senare Tjärhofsg. 7, Skaraborgsg. 8 och (1846) Besvärsg. 68.

LILJEGREN, J. Bodde 1834 Smedjeg. 34.

LINDELL, PETER. Fick $\frac{18}{6}$ 1755 såsom gesäll intyg av åldermannen JAN ÖSTMAN för hemresa till Lindesberg på 4 veckor.

LINDGREN, JOHAN. B. $\frac{25}{4}$ 1786, † $\frac{12}{3}$ 1800 i sitt 54:e år. Hade 1790 2 gesäller och 1 lärgosse.

LUNDBERG d. ä., JOHAN MELKTOR. B. $\frac{9}{5}$ 1775, bisittare 1780 (eller tidigare), † $\frac{28}{4}$ 1812, 67 år, bou. 1812. Ägde stenhus i kv. Styckjunkaren (Sperlingens backe 41, design. 1783) och någon del av

- kv. Grävlingen (design. 1782). 1790 hade han 2 gesäller och 2 lärgossar; änkan uppsade burskapet $\frac{2}{4}$ 1816.
- LUNDBERG d. y., JOHAN MELKIOR. Fick $\frac{9}{7}$ 1800 såsom gesäll pass till utrikes orter. B. $\frac{5}{4}$ 1808, älderman, † $\frac{22}{9}$ 1834, 53 år, bou. 1835 (en son JOHAN MELKIOR, f. $\frac{6}{8}$ 1817). Arbetarnas antal varierade: 1819 hade han 3 gesäller och 5 lärgossar, men 1829 arbetade han ensam. 1834 åter hade han 4 gesäller och 2 gossar och bodde då Stora Bondeg. 39. Änkan uppsade burskapet $\frac{5}{10}$ 1835.
- LUNDGREN, PETTER MAGNUS. B. $\frac{15}{9}$ 1840. 1842 hade han 1 gesäll, eljest arbetade han ensam eller med 1 lärgosse eller 1 annan. Adress: Övra Grevgatan 29, 1846 Yttersta Tvärgr. 10.
- MALMSTEN, JAKOB. B. $\frac{24}{8}$ 1780, † $\frac{5}{9}$ 1788, bou. 1788.
- MANSNERUS, JOHAN. Privilegium 1756, arbetade det året ensam, men sedan med 1 lärning. B. $\frac{21}{3}$ 1764. Tillverkade år 1765 stolar för 766 d. smt. Exporterade 1766 spegellampetter (Böttiger a. a., s. 99). Har 1767 »givit sig under skråämbetet». † efter 1774. Ägde gård i Lutternsgr. i kv. Stuten.
- MANSNERUS, JOHAN PETTER. B. $\frac{16}{10}$ 1783.
- MARCKMAN, JOHAN. Tycks 1740 ha gått ut ur ämbetet och in under hallrätten. B. $\frac{29}{4}$ 1742, † $\frac{30}{9}$ 1757, bou. 1757, ägde gård i kv. Gropen vid Långbrog. (design. 1745).
- MARTIN, J. B. Hade 1842 1 gesäll, 1843 1 gesäll och 1 lärgosse, arbetade de 3 följande åren ensam. Adress: Kammakareg. 22, 1846 Appelbergsg. 62.
- MELING, MATTIAS. B. $\frac{6}{4}$ 1736, älderman 1745 (eller tidigare), † $\frac{9}{5}$ 1753, bou. 1753, ägde stenhus vid Trumpetarebacken i kv. Grävlingen och tomt i kv. Stormhatten (design. 1735 och 1728).
- MERLIERE, P. (1665), se ovan s. 219.
- NEUMAN, JOHAN. B. $\frac{20}{10}$ 1835. Enligt uppgifter var verkstaden störst 1835 och 1837 (4 arbetare) och minst 1845, då han arbetade ensam. Adress: Tavastg. 7, Övra Stadsgr. 4 och senare Clevegr. 6.
- NILSSON, LORENTZ (1665), se ovan s. 219.
- NORMAN, ANDERS. F. i Ringbo sn (= Rimbo?) i Roslagen, b. $\frac{6}{4}$ 1736, † $\frac{29}{5}$ 1740, bou. 1740.

NORMAN, MATTIAS ANDERSSON. B. $\frac{8}{11}$ 1713, bisittare (1716 eller tidigare), † $\frac{8}{5}$ 1731, ägde gård i kv. Stuten och tomt (design. 1718) i kv. Väderkvarnen.

NORMAN, änka (efter den föregående?), f. 1684, † i juli 1768.

OCKERMAN, (= ÅKERMAN?), CHRISTOFER. Begärde $\frac{2}{9}$ 1719 såsom ålderman pass för gesällen JOHAN CHRISTIAN ULLMAN, som ville återvända hem (på tyska). Sigill på denna handling, se fig. 6. (JCV; förmodligen Ullmans sigill, satt *vid sidan* av åldermannens namnunderskrift.)

Fig. 6.

OLOFSSON, se HÖK.

PALM, ELIAS EMANUEL. F. 1779, b. $\frac{9}{4}$ 1816, ålderman, † $\frac{11}{10}$ 1846, bou. 1846, ägde fastighet i kv. Johannes mindre, Dödgravargr. 26. Verkstaden störst 1828: 3 gesäller och 2 lärgossar; varierade eljest mellan 4 och 1 arbetare; 1835, 1844 och 1845 arbetade Palm ensam; 1846 drev änkan verkstaden med 1 gesäll och 1 »annan».

PERSSON, ANDERS, gesäll. B. $\frac{2}{11}$ 1705, † i pesten 1710, bou. 1725, ägde »liten bofällig gård på Lilla Badstugug. i södra förstaden».

ROSENGREN, HANS SAULUS. B. $\frac{7}{5}$ 1844. Arbetade 1844 med 1 gesäll och 1 lärgosse, 1845 med 3 »andra» och 1846 ensam.

RYSTE, JOSEF. B. $\frac{8}{12}$ 1778, † $\frac{23}{5}$ 1792, bou. 1792. Hade 1790 (Regeringsg. 42—44) 1 gesäll och 1 soldat. 1794 drev HEDVIG R., förmodligen änkan, verkstad. -- En JOSEPH RYSTE arbetade 1772, 1780, 1781 och 1785 för k. slottet (Böttiger, a. a).

RÖDING, GUNMUN. Omtalas $\frac{19}{7}$ 1664 såsom Goharts lärare.

SAHLBERG, PETTER ROBERT. B. $\frac{6}{3}$ 1838 ($\frac{11}{3}$ 1839?), ålderman (1845 eller tidigare). Enligt uppgifter 1838—46 var verkstaden störst 1841: 2 gesäller och 3 lärgossar; varierade eljest mellan 2 och 4 arbetare (Sibylleg. 35, Seved Båtsg. 30, Riddare- och Kaptensg. 8 och 23 samt 1846 Skvalbergsg. 47).

SAMUELSSON, JOHAN ERIK. Inskrevs $\frac{23}{8}$ 1833 i lära hos GRANDELL på 4 år.

SANDBERG, CARL MAGNUS. Synes ha fått burskap 1759, arbetade först ensam, 1761 med 1 lärgosse, 1762 och senare under 60-talet med 1 gesäll och 1 eller 2 lärgossar, 1770—74 med 2 gesäller och 1

lärgosse; därefter gick det utför, 1777—78 omtalas i Stockholms Post-Tidningar hans konkurs. Tillverkningssumman låg från 1762 t. o. m. 1770 mellan 6- och 700 d. smt., steg 1770 till 1,233, var 1771 1,000 och 1772 667 d. smt för att sedan hastigt sjunka. Övergick $13/4$ 1780 från hallrätten till ämbetet.

SANDBERG, NIKLAS. B. $9/5$ 1775.

SCHÖNOW, ERLAND MARTIN VILHELM. B. $15/9$ 1840. Arbetade först med 1 lärgosse, 1843 ensam, 1844 med 1 gesäll, 1845 med 2 gesäller och 1 lärgosse, 1846 blott med en »annan». (Kammakareg. 28, Kappelansb. 3; 1846 Skottgr. 1.)

SJÖGREN, LARS. F. $5/9$ 1804, b. $22/4$ 1834, † $27/12$ 1843, bou. 1844. Första och sista året hade han 1 lärgosse, eljest drevs verkstaden med 2 eller 3 arbetare (Riddarg. 20, St. Badstg. 8, 1839 Rörstrandsg. 8). Änkan fortsatte verkstaden under 1844.

SNELL, C. G. Arbetade 1845 med 1 gesäll och 2 lärgossar, men 1848 ensam.

SPARRE, se ERIKSSON SPARRE.

STEINMAN, GEORG FREDRIK. Stol- och korgmakare från Frankfurt a. d. Oder. Priv. $6/2$ 1739 under hallrätten. »Inrättade sin verkstad» 1741 (1740?). Hade 1740 gesällen Carl Nyman, 1742 två gesäller från Stettin, Joakim Gerver och Christ. Hindr. Wise, samt lärgossen Olof, 1746—48 3 gesäller, arbetade (t. o. m. 1759?) ensam utom 1758, då »dess måg» var medhjälpare. Tillverkningssumman var 1745 högst, nämligen 929 d. smt, sjönk 1746 till 680, men steg 1747 till 900 d. smt. 1748—56 uppgavs ingen tillverkning, men den belöpte sig följande åren till 333 d. smt.

STEINMAN, JOHAN. »Inrättade sitt verk» 1739 under hallrätten. Hade 1742—43 2 gesäller, 1744 1 gesäll.

STENBOM, JAKOB. Hallrättsmästare. Hade i allmänhet 2 medarbetare, 1775 1 gesäll och 2 lärgossar. Tillverkningssumman 666 d. smt med höjningar 1771 till 700, 1773 till 800 d. smt. Bodde 1770 Drottningg. 22. † $24/1$ 1776, bou. 1776.

STÅHL, EFRAIM. Älderman. Hade 1819 7 gesäller och 4 lärgossar. 1821 drev änkan, J. E. HÖGLANDERS dotter ANNA KRISTINA, verkstaden med 6 gesäller.

SÖDERBERG, ISRAEL. B. $\frac{6}{11}$ 1735. Utfärdar $\frac{23}{5}$ 1753 tillåtelse för gesällen WILHELM FLODIN att besöka sin far, komminister A. Flodin. † $\frac{10}{12}$ 1753, bou. 1754 (en son var stolmakaregesällen CARL SÖDERBERG). Sigill på nämnda handling av 1753, se fig. 7 (= KSB?).

Fig. 7.

SÖDERHOLM, LARS. B. $\frac{11}{5}$ 1790; hade 1790 (Regeringsg. 71—73) 2 gesäller och 1 lärgosse. Bortgick $\frac{22}{1}$ 1794 »till sina sinnen störd och rubbad»; funnen död 20 maj å Sikla-ön. Bou. 1794.

THUNBERG, ALEXANDER. B. $\frac{8}{12}$ 1757, ålderman. Sålde 1780 sin fastighet i kv. Österbotten vid Norrlandsg. (design. 1780), gjorde följande året konkurs, hade 1790 (Seved Båtsg. 60) 1 gesäll; † $\frac{15}{6}$ 1791 i 63:e året, bou. 1791.

TIDBLAD, ADOLF ANTON. Inskrevs $\frac{23}{8}$ 1832 hos GRANDELL på 4 år. B. $\frac{1}{7}$ 1845; hade 1845 2 lärgossar och 1846 2 gesäller och 1 lärgosse.

TORNSSON (TOMSSON?), NILS JAKOB. B. $\frac{31}{3}$ 1835. Hade först 6 gesäller och 2 lärgossar, 1836 8 gesäller och 3 lärgossar. † $\frac{22}{10}$ 1838, bou. 1839.

UDBYE, CHRISTIAN ANDREAS. B. $\frac{12}{10}$ 1841, † $\frac{7}{8}$ 1846, bou. 1846 (fadern, snickarmästaren J. ANDREAS U., levde då intagen på Danviks hospital). Hade 1842 1 gesäll och 2 lärgossar, arbetade eljest endast med lärgossar (1—3 st.). Änkan drev verkstaden efter hans död, men uppsade 1849 burskapet.

ULLMAN, J. CHR., se OCKERMAN.

WADSTRÖM, CARL JOHAN. F. 1758. B. $\frac{1}{4}$ 1788, bisittare, † efter 1803. Hade 1790 (Norrlandsg. 33) 1 lärgosse och 1 soldat. Intogs 1816 å Borgerskapets Gubbhus, † 1816.

WAHLGREN, JOHAN. Anmälde sig $\frac{23}{8}$ 1832 att bli mästare, men godtogs då ej.

WIBERG, CARL PETTER. B. $\frac{29}{7}$ 1823. Hade 1827 2 gesäller och 1 lärgosse, 1828 1 av vardera slaget, 1829 2 gesäller, 1 lärgosse och 4 »andra»; arbetade sedan ensam. Uppsade burskapet hösten 1832. † efter 1835.

- WICKMAN, JOHAN CHRISTIAN. B. $15/12$ 1829. Hade 1830 3 gesäller, 2 lärgossar och 7 »andra», minskade sedan verkstaden till 4 å 5 medarbetare, hade 1834 (Holländareg. 5) 1 gesäll och 1 lärgosse samt arbetade följande åren ensam.
- VOGT, JOHAN ADAM. F. $23/4$ 1783, b. $2/12$ 1834, † $1/6$ 1843, bou. 1843 (1:a gången g. m. M. ALFVARE). Hade 1835 4 gesäller och 3 lärgossar, sedan växlade arbetarnas antal mellan 4 och 6 (Kappellgr. 4). Änkan tycks ha drivit verkstaden åtminstone 1843 och 1844 (Götg. 60).
- VOGT, JOHAN AUGUST. Den föregåendes son; omtalas 1843 såsom stolmakaregesäll.
- ÅBERG, CARL. B. $13/10$ 1818, hade 1819 1 gesäll och 1 soldat; senare växlade arbetarnas antal mellan 1 och 3; 1834 2 gesäller och 2 lärgossar (Luntmakareg. 33). † $17/9$ 1834, 46 år gammal, bou. 1835. Änkan synes ännu 1846 drivit verkstaden.
- ÅBERG, CARL AUGUST. Föregåendes son, f. $3/1$ 1816; omtalas 1835 såsom stolmakaregesäll.
- ÅKERMAN, se OCKERMAN.
- ÅKERMAN, PETTER. B. $22/10$ 1713, † 1714 i dec., bou. 1715, ägde gård vid Luntmakaregr. i kv. Jeriko (design. 1711).
- ÅKERMAN, PETTER. B. $21/2$ 1723, † $5/5$ 1739, ägde tomt i kv. Östergötland (design. 1735).
- ÖHRGREN, ANDERS. Övertog 1748 J. A:SON DUFVAS verkstad. Fick för egen del kom.kollegii priv. $1/6$ 1749. Arbetade med 2—4 medhjälpare. Tillverkningssumman rörde sig mellan 200 och 333 d. smt. † $23/4$ 1756, bou. 1756.
- ÖHRMARK, ERIK. B. $30/7$ 1777 (hade 1790 3 gesäller och 1 lärgosse), ålderman; arbetade 1781, 1784 och 1792 för k. slottet (Böttiger, a. a., s. 106 och 107); † $8/1$ 1813, 65 år, bou. 1813 (änkan hette EL. M. LUNDBERG); ägde fastighet vid Dödgrävargr. i kv. Johannes mindre (design. 1781).
- ÖHRMARK, JOHAN. B. $22/12$ 1761, den föregåendes halvbror.
- ÖSTBERG, JABOB. 1783 kallas stolmakare Jakob Ö:s änka till rådhusrätten i konkursärende.

ÖSTERMAN, PETER. B. $\frac{8}{3}$ 1750. † 1776, 57 år. Enligt Bellmans parentation i Bacchi tempel d. 11 jan. 1777 över Ö., stolmakaren, »den gamle commendören», hade Ö:s verkstad på Högbergsg. haft både »ministrar och hofräder» till kunder.

ÖSTMAN, JOHAN. B. $\frac{5}{3}$ 1747.

Några initialer å sittmöbler.

(Upk = G. Upmark, Möbler i Nordiska Museet, 1912.)

C. A. S. Möjligen C. M. S. = C. M. Sandberg? Upk, s. 37 (n:r 71).

C. I. W. S. Säkerligen C. J. Wadström. Taburett i Medevi.

E. H. Förmodligen = Erik Holm. Möbel å Aske.

E. S. Möjligen = Efraim Ståhl. Möbler å Aske, Elghammar och Penningby samt hos med. dr E. Erics i Stockholm.

E. Ö. M. = Erik Öhrmark. Upk, s. 87 (n:r 162). Möbler å Österby och Tynnelsö samt å Hörningsholm.

I. F. H. Möjligen I. E. H. = J. E. Högländer? Upk, s. 87—88 (n:r 165).

I. H. S. Upk, s. 87 (n:r 163). Å Kungshamn äger intendenten frih. R. Cederström 6 gustavianska stolar märkta med ämbetets lapp och ett inbränt I H S.

I. L. G. Säkerligen = Johan Lindgren. Upk, s. 63, fig. 66. Möbler i K. Husgeråds-kammaren samt å Penningby och Ängsö.

L. S. H. Säkerligen = Lars Söderholm. Bränd signatur å Louis XVI-möbel, observerad av Chr. Eichhorn (enligt en av hans efterlämnade anteckningar).

M. L. B. = (Johan) Melkior Lundberg. Diverse typer (som här ej blivit tillfälle att avbilda): i Nordiska Museet (Upk., s. 62—63, fig. 65 och n:r 123 och 124); på Tullgarns slott, Tynnelsö, Gimmersta, Kristineholm och Algö gård; i Stockholm hos med. dr E. Erics, konstnären S. Gibson, ingenjör A. Löfgren och änkefru L. Sidenblad samt i Nordiska kompaniets antikavdelning.

Förf. mottager tacksamt (under adress: Nordiska Museet, Stockholm 14) uppgifter om möbler signerade med namn eller initialer.